

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Natura 2000-plan 2022-2027

Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose
Natura 2000-område nr. 3
Habitatområde H3
Fuglebeskyttelsesområde F6

Udgiver: Miljøstyrelsen

Redaktion: Miljøstyrelsen Nordjylland

Dato: Juni 2023

Forsidefoto:

Råbjerg Mose, den nordvestlige del med rimmer-dopperlandskab.

Fotograf: Karsten Frisk, Naturstyrelsen Vendsyssel

ISBN: 978-87-7564-451-3

Baggrundskort: © Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering

Biodiversiteten i Danmarks største og mest værdifulde naturområder

Danmark rummer storslået natur.

Fra Skagens Gren og Skagerrak over Møns Klints hvide kridt til Paradisbakkerne på Bornholm. De tre ikoniske steder er nogle af de i alt 257 Natura 2000-områder. Det er steder på land og til havs, hvor der findes en helt særlig natur og biodiversitet.

Der er mange eksempler på sjældne arter og naturtyper, som er vigtige at beskytte. Der findes truede ynglefugle og sjældne planter i Danmark. Dem skal vi gøre en særlig indsats for at bevare.

De 257 områder er fordelt i hele Danmark og ejes og forvaltes af private lodsejere, fonde, kommuner og staten.

Hvert område har en plan.

Planerne for perioden 2022-27 har to nye elementer. I de store områder kommer nye målsætninger, der giver mulighed for vildere natur. Der peges også på steder, hvor udtag af kulstofholdige lavbundsarealer udover at hjælpe klimaet kan bidrage til bedre natur f.eks. med levesteder for arter eller som buffer mellem sårbar natur og intensivt drevne landbrugsarealer.

Arbejdet med at sikre den eksisterende natur gennem naturpleje fortsætter, og der er en særlig indsats med at beskytte hjemhørende arter mod de invasive, ligesom der etableres forstyrrelsesfrie områder for fugle, havnatur og havpattedyr.

Danmark skal have mere og bedre natur, og det bidrager Natura 2000-planerne til sammen med de mange andre indsatser, som regeringen er i gang med.

Det er f.eks. Havplanens aftale om strengt beskyttede havområder, og den store Havnaturfond, der kan bidrage til øget viden og initiativer til genopretning. Etablering af naturnationalparker og urørt skov, og de netop offentliggjorte vandområdeplaner og forbedringen af vandmiljøet er også helt centrale for at sikre og forbedre naturen i områderne.

Natura 2000-områder rummer nogle af Europas og Danmarks største og mest værdifulde naturområder og repræsenterer en stor del af biodiversiteten. De danske Natura 2000-områder bidrager til det fælles EU-mål om 30 pct. beskyttet natur på land og til havs.

Miljøminister Magnus Heunicke

Indhold

1. Natura 2000-planlægning	5
1.1 Synergi med anden lovgivning	7
1.2 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne	7
1.3 Naturlilstand og gunstig bevaringsstatus.....	8
2. Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose	10
2.1 Områdebeskrivelse	11
2.2 Områdets udpegningsgrundlag	12
2.3 Tilstand og forekomst for områdets udpegede natur og levesteder.....	13
2.3.1 Terrestriske naturtypers arealfordeling og tilstand	13
2.3.2 Sønaturtypers tilstand og forekomst.....	17
2.3.3 Forekomst af vandløbsnatur.....	18
2.3.4 Tilstand af levesteder for ynglefugle.....	18
3. Målsætninger	20
3.1 Overordnede målsætninger for Natura 2000-området.....	21
3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter.....	21
3.3 Modstridende naturinteresser.....	22
4. Indsatsprogram.....	23
4.1 Generelle retningslinjer	23
4.2 Område specifikke retningslinjer	24
4.3 Relation til vandområdeplaner.....	24
5. Bilag 1. Oversigt over grupperinger.....	25

1. Natura 2000-planlægning

Danmark er ifølge [habitatdirektivet](#) forpligtet til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger for at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktivet omfatter. Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af [fuglebeskyttelsesdirektivet](#), at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at bidrage til at sikre den nationale bestand af fugle omfattet af direktivet.

Danmark har valgt at gøre dette bl.a. ved en systematisk og tilbagevendende planlægning i de enkelte Natura 2000-områder. Ud fra direktivforpligtelserne og den nationale naturovervågning fastlægges indsatsen i de enkelte områder for 6-årige planperioder (dog 12-årige for skovbevoksede, fredskovpligtige arealer). Med en sådan målrettet forvaltningsindsats i områderne bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og den biologiske mangfoldighed og dermed også til gennemførelsen af EU's biodiversitetsstrategi 2030 samt FN's Verdensmål.

Der er i alt udpeget 257 Natura 2000-områder i Danmark. Et Natura 2000-område kan indeholde ét eller flere fuglebeskyttelsesområder og/eller habitatområder. Der er udpeget 269 habitatområder og 124 fuglebeskyttelsesområder i Danmark. Fuglebeskyttelses- og habitatområder kan være sammenfaldende eller ligge i umiddelbar tilknytning til hinanden.

Der er i 2021 gennemført en høring med henblik på at nyudpege eller udvide seks marine fuglebeskyttelsesområder. Det drejer sig om områderne Flensborg Fjord og Nybøl Nor, Sejerø Bugt og Nekselø, Skagerrak, Nordvestlige Kattegat, Smålandsfarvandet og Rønne Banke. De nye/udvidede fuglebeskyttelsesområder inklusiv eventuelle konsekvensrettelser af eksisterende Natura 2000-områder vil indgå i fjerde planperiode (2028-2033).

Natura 2000-planlægningen sker efter reglerne i miljømålsloven og skovloven med tilhørende bekendtgørelser. En Natura 2000-plan bygger oven på en basisanalyse, der indeholder de faktuelle oplysninger og data om området. En Natura 2000-plan består af mål for naturtilstanden og et indsatsprogram. Natura 2000-planens målsætninger og indsatsprogram er væsentlige elementer i beskyttelsen af naturtyper, fugle og arter på områdets udpegningsgrundlag. Derudover angiver de hhv. det overordnede sigte for, hvordan området skal udvikle sig og krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendig for at sikre den nationale prioritering.

Mål og indsatser relaterer til de naturtyper, arter og fugle, som det pågældende Natura 2000-område er udpeget for at beskytte. Både de overordnede og konkrete målsætninger er langsigtede mål, der gælder for flere planperioder, mens indsatsprogrammet er kortsigtet og revideres i hver planperiode. De langsigtede målsætninger er opdateret i denne plangeneration, bl.a. på baggrund af justeringen af Natura 2000-områderne geografiske afgrænsning (gennemført i 2017-19) samt opdatering af Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag (jf. nedenstående). De konkrete målsætninger er ligeledes opdateret for at give mulighed for en mere dynamisk forvaltning. Således bygger de konkrete målsætninger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle.

Natura 2000-planen gælder for de arter og naturtyper, der har begrundet udpegningen af det enkelte område, men det bidrager også til at sikre andre arter og naturtyper i området gennem en generel sikring og forbedring af områdets naturværdier.

Tilblivelse af Natura 2000-planen

Processen for tilblivelsen af en Natura 2000-plan.

Denne plan er tredje generation af Natura 2000-planer (2022-27), der også dækker de fredskovspligtige arealer. For de fredskovspligtige arealer dækket af skovloven afløser den Natura 2000-planen 2010-15, som for de fredskovspligtige arealer har været gældende frem til 2021. For alle andre arealer, arter og fugle dækket af miljøbeskyttelsesloven afløser den Natura 2000-planen 2016-21.

På baggrund af overvågningsdata har Miljøstyrelsen i 2019 gennemført en høring i forhold til justering af udpegningsgrundlaget for de enkelte Natura 2000-områder. Høringsnotatet fremlægges samtidig med igangsættelsen af høringen af Natura 2000-planerne 2022-27. Natura 2000-planerne er udarbejdet på baggrund af et bruttoudpegningsgrundlag, der omfatter udpegningsgrundlaget fra planerne for 2016-21 plus nye arter og naturtyper, der er registreret i områderne, og som falder inden for de opstillede kriterier for opdatering af udpegningsgrundlaget.

Der er ikke gennemført vurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet planer, som direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning, ikke er omfattet af kravet om screening og evt. konsekvensvurdering. Desuden er der ikke i planen taget stilling til forvaltningsindsatsens lokalisering eller valgte forvaltningsmetoder.

Der er udarbejdet en miljørapport for hver enkelt natura 2000-plan efter reglerne i lovbekendtgørelse 1976 af 27. oktober 2021 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter. Samtidig med høringen af Natura 2000-planerne sendes miljørapporterne også i høring.

1.1 Synergi med anden lovgivning

Natura 2000-planen har fokus på arealbaserede indsatser. Indsats til bedring af vandkvaliteten i overflade- og grundvand gennemføres som led i vandplanlægningen, ligesom reduktion af kvælstofdeposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen. Derudover målsættes miljøtilstanden i havets økosystemer via Havstrategiplanen (II).

Vandområdeplanerne, som udarbejdes med baggrund i EU's vandrammedirektiv, er hovedinstrumentet til at sikre og forbedre tilstanden i de akvatiske naturtyper i Natura 2000-områderne. Vandområdeplanernes formål er at forbedre vandmiljøet i retning af god økologisk og kemisk tilstand (fx reduktion af kvælstofbelastning og fjernelse af spærringer), hvilket samtidig tilvejebringer grundlæggende forbedringer af vandkvaliteten til gavn for naturtyper, fugle og arter i Natura 2000-området.

Deposition af luftbårne kvælstofforbindelser, herunder ammoniak, kan være en udfordring for mange naturligt næringsfattige naturtyper. Emission fra landbrug reguleres via husdyrgodkendelsesloven, som fastlægger den maksimale tilladte ammoniakdeposition fra lokale husdyrbrug til sårbare naturtyper for at mindske væsentlige miljøpåvirkninger.

Gennemførelse af EU's havstrategidirektiv skal sørge for, at der opnås eller opretholdes god miljøtilstand i havets økosystemer, samtidig med at der kan ske en bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer. Indsatserne i indsatsprogrammet til Havstrategi II vil også bidrage til opfyldelse af målsætningerne i de marine Natura 2000-områder.

1.2 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne. Alle myndigheder skal i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt lægge Natura 2000-planen til grund. Offentlige lodsejere er bundet af planens langsigtede målsætninger og kan vælge at gennemføre disse direkte i egne drifts- og plejeplaner. På områder, hvor staten er myndighed f.eks. fiskeriloven og vildtforvaltningsloven, kan der følges op med nationale strategier.

Det er kommunerne, der er ansvarlig myndighed for de privatejede Natura 2000-arealer, dog er Miljøstyrelsen ansvarlig myndighed for de privatejede skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Ansvarlige myndigheder skal udarbejde bindende handleplaner for gennemførelse af Natura 2000-planen 2022-27 med fokus på forventede forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen af indsatserne.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning. Når indsatserne iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal indsatserne have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v., evt. på grundlag af konsekvensvurderinger. I det omfang indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for Natura 2000-områdets forvaltning, er en konsekvensvurdering efter habitatdirektivet ikke påkrævet, men der kan være andre hensyn efter lovgivningen, der spiller ind.

Der er i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde, hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med eller nødvendig for forvaltningen af området. Eventuelt konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal anvendes ved væsentligheds- og konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegnings og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter og tilsvarende regler om væsentligheds- og konsekvensvurdering i andre ministeriers lovgivning.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner sammen med målsætningerne for naturen i området grundlaget for handleplanen samt eventuel anden prioritering af forvaltningsindsatsen i området.

1.3 Naturtilstand og gunstig bevaringsstatus

Danmark har en forpligtelse til at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der begrundes udpegnings af de enkelte Natura 2000-områder. Bevaringsstatus er en vurdering af, hvordan naturtypens eller artens tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen, de negative påvirkninger eller forvaltningen i forhold til i dag. Der er således tale om en slags prognose for naturtypernes og arternes udviklingsretning.

Danmark er ligeledes forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at bidrage til at sikre den nationale bestand af fugle omfattet af direktivet. Ligesom for habitatnaturtyper og -arter laves en vurdering for fuglene med fokus på bl.a. bestandsudvikling.

Til brug for Natura 2000-planlægningen er der for en række naturtyper samt nogle arter og fugle udviklet et naturtilstandssystem, der på baggrund af bl.a. artsammensætning og umiddelbart synlige, forvaltningsbare strukturparametre, som f.eks. tilgroning, udtørring og forstyrrelser, angiver den aktuelle tilstand for naturtypen eller artens/fuglens levested, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 653 af 19. maj 2020 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder. Tilstanden opgøres på en skala fra I-V, hvor naturtyper eller levesteder i tilstandsklasse I og II med en vedvarende nødvendig drift og evt. sikring mod forstyrrelse svarer til gunstig bevaringsstatus eller tilsvarende for fuglens vedkommende. For naturtyper eller arters/fugles levesteder i tilstandsklasse III-V skal der typisk gennemføres en indledende forvaltningsindsats eller regulering, før en vedvarende drift vil være tilstrækkeligt til at sikre arealet eller levestedet på sigt.

For de fugle, arter og naturtyper, hvor der ikke findes et tilstandsvurderingssystem, skal der i basisanalysen vurderes om givne naturtype eller art/fugls levested er stabile, i fremgang eller i tilbagegang eller ukendt, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr.653 af 19. maj 2020 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder.

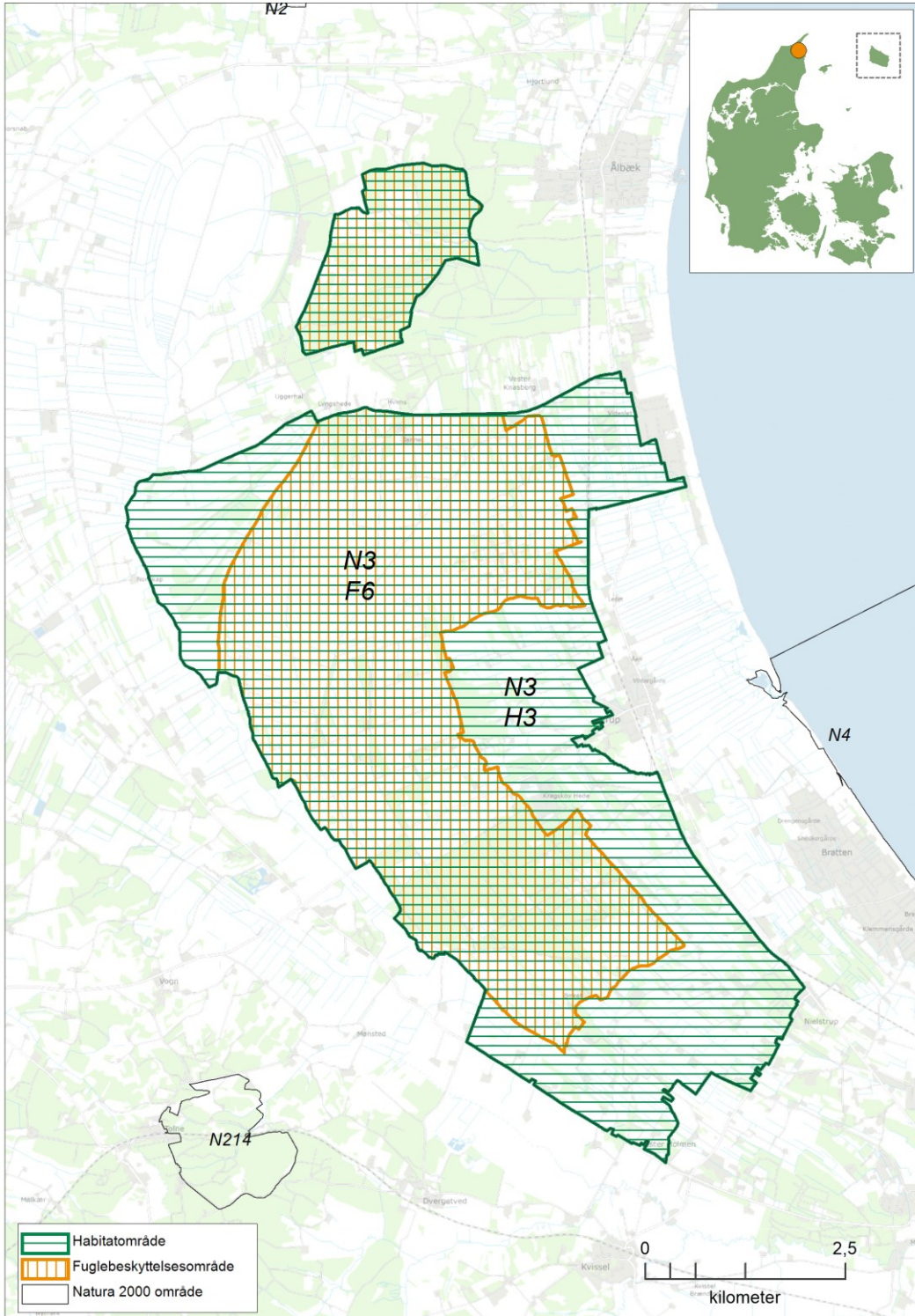

Tilstandsklasser for naturtyper.

Udvalgte forvaltningsbare parametre i tilstandssystemet gennemgås i basisanalyserne, og det kan heraf ses hvilke tiltag, der kan iværksættes for at sikre eller genoprette naturtyperne eller arterne/fuglenes levesteder.

2. Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose

Kortet viser Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitatområde nr. 3, Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose og fuglebeskyttelsesområde nr. 6.

2.1 Områdebeskrivelse

Natura 2000-området Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose har et samlet areal på 4.380 ha og består af habitatområde nr. 3 Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose og fuglebeskyttelsesområde nr. 6 Råbjerg og Tolshave Mose. Området er primært privatejet; men staten ejer dog ca. 30 % af arealerne. Natura 2000-området ligger i Frederikshavn og Hjørring Kommune og inden for vandområdedistrikt Jylland og Fyn.

Dette Natura 2000-område ligger nord for Frederikshavn og er opstået som landhævning, hvor den oprindelige revlestruktur med strandvolde er bevaret i en stor del af området. Den primære årsag til, at dette område er udpeget som Natura 2000-område, er beskyttelse af naturtyper knyttet til det store og vidt udbredte rimmer-dopper system. De forhøjede revler kaldes rimmer og tilhører især naturtypen tør hede, mens de fugtige lavninger imellem, dopperne, er naturtyperne våd hede og hængesæk. Flere steder, bla. i den nye del af Natura 2000-området vest for Aalbæk, er rimmer-dopper-strukturen overlejret af flyvesand, der har dannet klitter, primært med grå/grøn klit og klithede.

Området er vigtigt for ynglende trane, rødrygget tornskade og natravn og desuden kerneområde for dagsommerfuglen hedepletvinge.

Råbjerg Mose. Fotograf Karen Andersen, Miljøstyrelsen Nordjylland

Området indeholder særligt store forekomster af naturtyperne tør og våd hede og tidvis våd eng; men har også store arealer med mosaik af klitnatur, primært klithede og grå/grøn klit. Forekomsterne af naturtyperne tør hede, våd hede, tidvis våd eng og hængesæk, udgør hver især mere end 5 % af de enkelte naturtypers samlede areal inden for Natura 2000-områderne i den kontinentale biogeografiske region i Danmark. Området er desuden udpeget for at beskytte levesteder for dagsommerfuglen hedepletvinge.

Områdets skovnatur præges af små arealer med skovbevokset tørvemose og stilkegekrat.

I området indgår fredninger for Jerup Hede, Tolshave og Napstjert Eng.

2.2 Områdets udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 3		
Naturtyper:	Strandeng (1330)	Grå/grøn klit* (2130)
	Klithede* (2140)	Grårisklit (2170)
	Klitlavning (2190)	Enebærklit* (2250)
	Søbred med småurter (3130)	Kransnålalge-sø (3140)
	Næringsrig sø (3150)	Brunvandet sø (3160)
	Vandløb (3260)	Våd hede (4010)
	Tør hede (4030)	Enekrat (5130)
	Surt overdrev* (6230)	Tidvis våd eng (6410)
	Urtebræmme (6430)	Højmose* (7110)
	Nedbrudt højmose (7120)	Hængesæk (7140)
	Tørvelavning (7150)	Rigkær (7230)
	Stilkege-krat (9190)	Skovbevokset tørvemose* (91D0)
Arter:	Hedepletvinge (1065)	

Naturtyper og arter, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver, at der er tale om en prioriteret naturtype. Udpegningsgrundlag for habitatområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

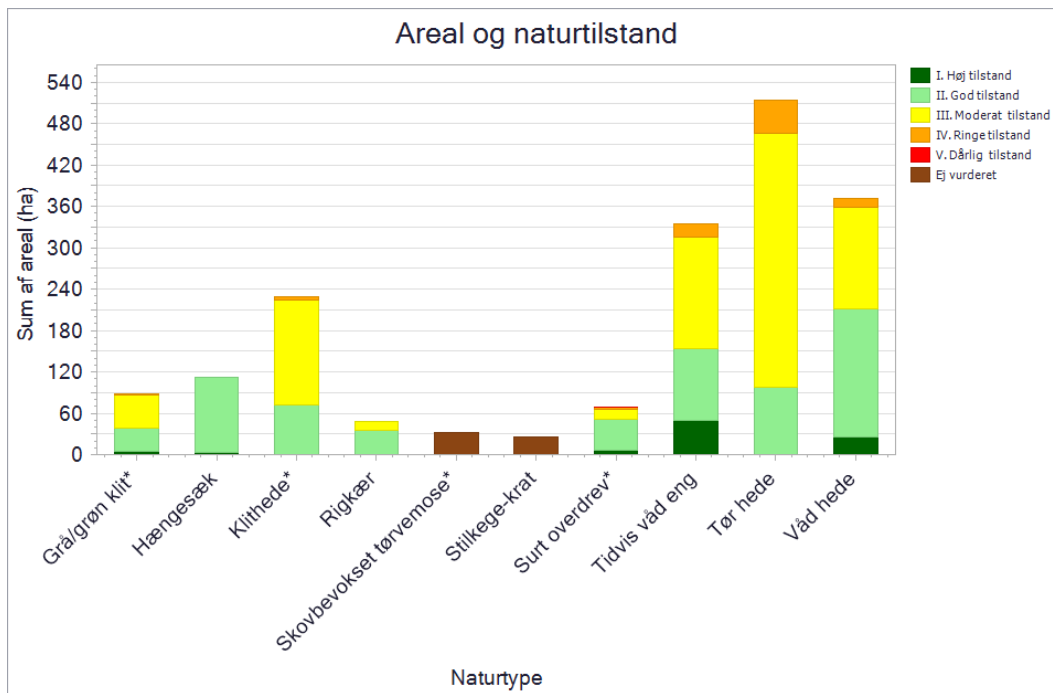
Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 6		
Fugle:	Engsnarre (Y)	Plettet rørvagtel (Y)
	Trane (Y)	Tinksmed (Y)
	Mosehornugle (Y)	Natrvn (Y)
	Hedelærke (Y)	Rødrygget tornskade (Y)

Fugle, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. I parenteserne står "T" for trækfugl og "Y" for ynglefugl. Udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

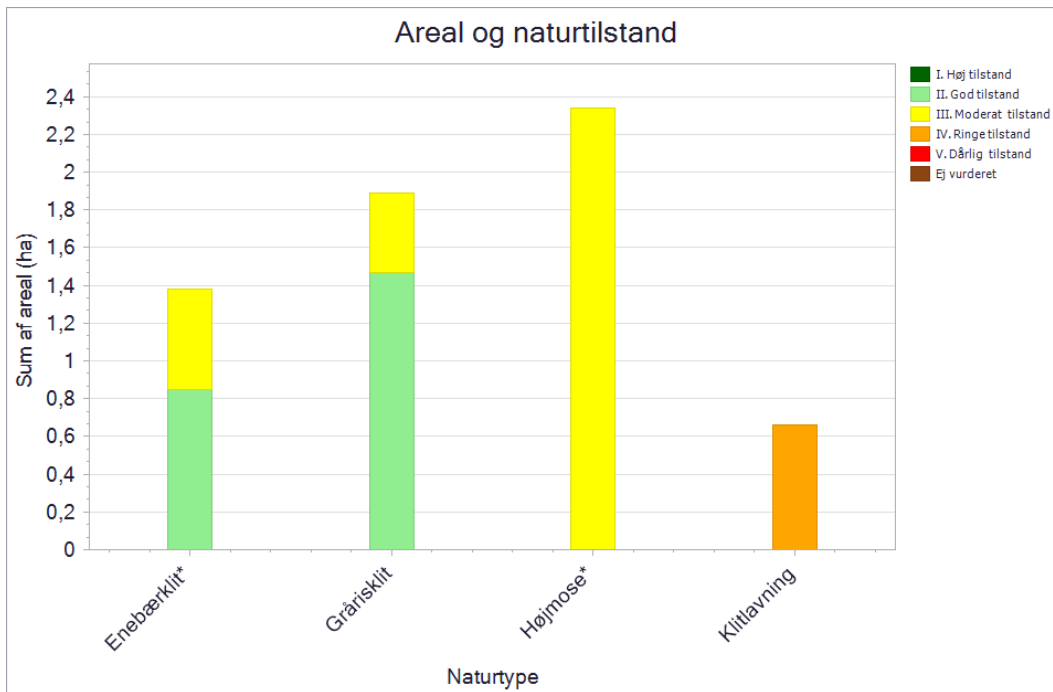
2.3 Tilstand og forekomst for områdets udpegede natur og levesteder

For Natura 2000-områder med habitatnatur eller levestedskortlagte arter og fugle på udpegningsgrundlaget, er arealet af habitatnatur samt antallet af småsøer og levesteder, kortlagt i tredje kortlægningsperiode, vist nedenfor. For de naturtyper og levesteder for arter og fugle, hvor der er udviklet et tilstandsvurderingssystem, er den beregnede tilstand ligeledes angivet. For arter og fugle uden tilstandsvurderingssystem henvises til basisanalysen og [MiljøGIS](#). Se desuden basisanalysen for beskrivelse af metoder og en mere detaljeret omtale af naturens tilstand i området.

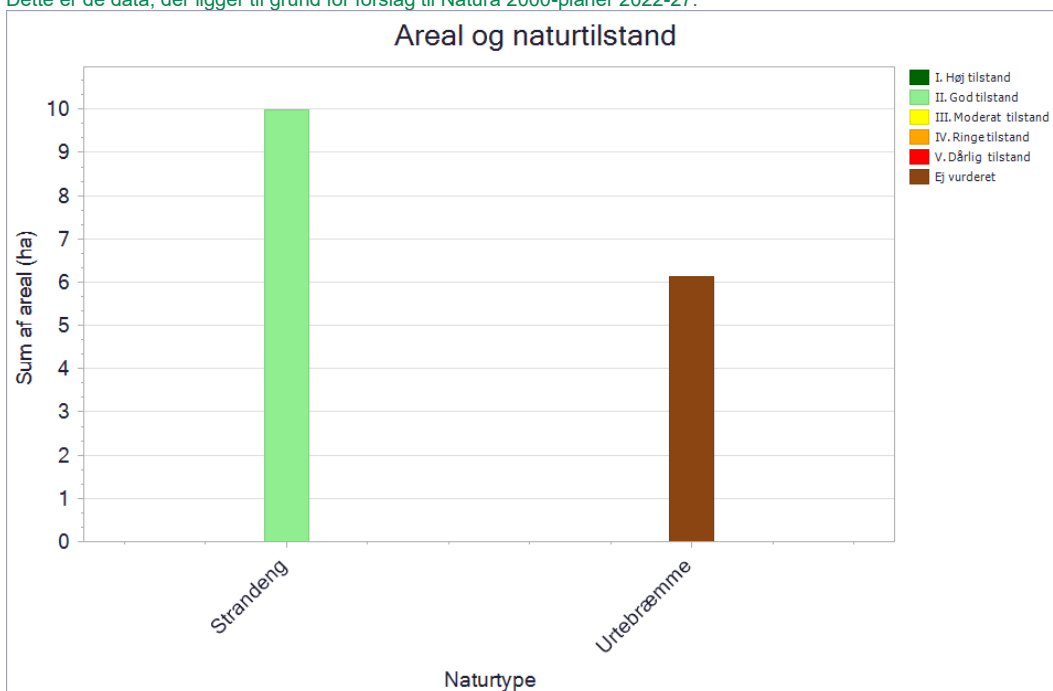
2.3.1 Terrestriske naturtypers arealfordeling og tilstand

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

Naturtypen tør hede (4030) dominerer i de tørre dele af rimmer-dopper-systemet og udgør i alt ca. 30 % af den samlede kortlagte lysåbne natur i området. Af naturtypen er ca. 70 % i moderat tilstand og 10 % i ringet tilstand, hvilket skyldes begyndende tilgroning med vedplanter, tilstedeværelse af invasive arter, og at der kun er pleje i form af græsning på en meget begrænset andel af disse arealer. Den resterende del, ca. 20 % er i god tilstand og domineret af lav græs- og urtevegetation og dværgbuske.

Naturtypen våd hede (4010) er dominerende i den fugtige del af rimmer-dopper-systemet og udgør ca. 20 % af den samlede, kortlagte lysåbne natur i området. Arealerne i god og høj tilstand udgør ca. 60 % og har et højt artsindex med mange særligt følsomme arter og med god dækning af dværgbuske. De resterende 40 % er i moderat og ringe tilstand, har et lavt artsindex og er præget af begyndende tilgroning og tilstedeværelse af invasive arter.

For naturtypen tidvis våd eng (6410) gælder det, at ca. 50 % er i god tilstand med højt artsindex med mange særligt følsomme arter, passende lav vegetation, gode hydrologiske forhold og pleje i form af græsning på hovedparten af arealerne. De resterende 50 % er overvejende i moderat tilstand, præget af begyndende tilgroning. På disse arealer er der kun pleje på en mindre del af arealerne.

Arealerne med klithede (2140) ligger i de dele af området, hvor flyvesand har overlejret rimmer-dopper systemet. Cirka 1/3 er i god tilstand med lav græs- og urtevegetation og god dækning med dværgbuske. De øvrige 2/3 af klithederne er overvejende i moderat tilstand med begyndende tilgroning og spredt tilstedeværelse af invasive arter.

Naturtypen hængesæk (7140) findes i den fugtige del af rimmer-dopper-systemet. Hele arealet er i høj eller god tilstand med højt artsindex og med god dækning af tørvemos.

Naturtypen grå/grøn klit (2130) indgår som mosaik med de øvrige klitnaturtyper, Halvdelen af arealet er i god eller høj tilstand med lav vegetation med mange særligt følsomme arter, god dækning af bladmos og med græsning på en del af arealerne. Den resterende del er i moderat tilstand med begyndende tilgroning samt med spredt tilstedeværelse af vedplanter og invasive arter. På arealerne i moderat tilstand er der kun pleje i form af græsning på en meget begrænset andel.

Omkring 2/3 af arealerne med surt overdrev (6230) er i høj eller god tilstand med lav vegetation med mange særligt følsomme arter, god dækning af bladmos og drift i form af græsning/høslæt på hovedparten af arealerne. Den sidste 1/3 er overvejende i moderat tilstand med begyndende tilgroning og med spredt opvækst af invasive arter og kun med pleje på en mindre del af arealerne.

Naturtypen rigkær (7230) er udbredt på Napstjertengen, men findes også som mosaik med surt overdrev i Tolshave Mose. Hovedparten af arealerne er i god tilstand med lave græsser og urter, højt artsindex med mange særligt følsomme arter. Der er pleje i form af græsning på hovedparten af arealerne samt hensigtsmæssige hydrologiske forhold med vandstand i eller over jordoverfladen. En mindre del af arealerne er i moderat tilstand, hvilket skyldes begyndende tilgroning og et lavere artsindex. Arealerne ved Napstjertengen er en vigtig lokalitet for sommerfuglen hedepletvinge, som er på udpegningsgrundlaget i dette natura 2000-område.

I hele dette natura 2000-område forekommer naturtypen strandeng (1330) udelukkende i en del af Napstjertengen, tæt på Kattegat. Arealet er i god tilstand pga. en god vegetationsstruktur og er domineret af lave græsser og urter og uden tilstedeværelse af vedplanter og invasive arter. Der er ingen drift i form af pleje på arealerne.

Naturtypen urtebræmme (6430) findes langs vandløbene Elling Å, Kragsskov Å, Jerup Å, Hedegrøft og Norså. Forekomsterne er begrænset til en smal bræmme (normalt 1-5 meter) langs vandløbet. Naturtypen er kortlagt for første gang i kortlægningsperioden 2016-2019, og naturtypen har ikke et tilstandssystem.

Den eneste højmose (7110) i området findes i den sydlige del af Råbjerg Mose og er overvejende i moderat tilstand, primært på grund af tegn på afvanding, fx. i form af perifere eller ikke-funktionsdygtige grøfter, men dog stadig med dominans af arter knyttet til fugtig og våd bund.

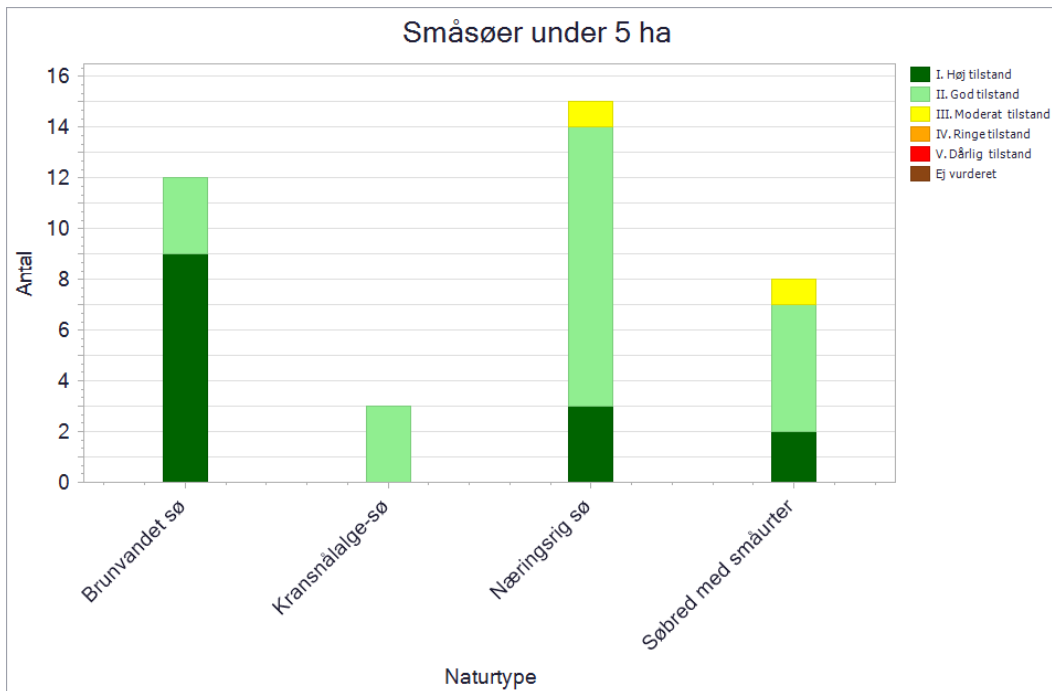
Området med grårisklit (2170) er generelt i god tilstand med høj dækning og god aldersvariation i gråris. Der er drift i form af græsning på arealerne.

Naturtypen enebærklit (2250) indgår i mosaik med andre klitnaturtyper. Tilstanden er på halvdelen af arealerne er god med god dækning af ene, ingen invasive arter og græsning på hele arealet. Den anden halvdel er i moderat tilstand med spredt tilstedeværelse af invasive arter og kun pleje i form af græsning på dele af arealerne.

Området har kun et meget lille areal med naturtypen klitlavning (2190), som er i ringe tilstand med meget lavt artsindex, samt uhensigtsmæssige hydrologiske forhold i form af afvanding. Der er registreret i alt 26 ha stilkegekrat (9190), hvor der på ca. 2/3 af arealet er registreret < 1 stort træ/ha og på 1/3 1-5 store træer/ha. På 1/3 af arealet er der registreret <1 stykke stykker stående dødt ved/ha og på den sidste 1/3 er der registreret 6-10 stykker stående dødt ved/ha. På hele arealet er der registreret 1 til 5 stykker liggende dødt ved/ha.

2.3.2 Sønaturtypers tilstand og forekomst

Antal og tilstand af de kortlagte små søer i området.

I Natura 2000-området er der kortlagt i alt 38 små søer under 5 ha. Der er kortlagt 8 små søer med habitatnaturtypen søbred med småurter (3130), 2 af dem er beregnet til at være i høj tilstand, 5 i god tilstand og 1 i moderat tilstand. Søerne i høj eller god tilstand har en høj dækningsgrad af amfibiske planter med vegetation domineret af vandnavle, men også med registreringer af aflangbladet vandaks og tudsesisiv. Søen i moderat tilstand er tydelig påvirket af næringsstoffer og har lavere artsantal end søerne i god tilstand.

Der er 3 søer kortlagt med habitatnaturtypen kransnålalge-sø (3140). Søerne er beregnet til at være i god tilstand grundet deres høje dækningsgrad af kransnålalger domineret af skør kransnål.

Der er kortlagt 15 søer med habitatnaturtypen næringsrig sø (3150). 3 af disse er beregnet til at være i høj tilstand, 11 til at være i god tilstand og 1 til at være i moderat tilstand. Søerne i høj eller god tilstand har ingen eller kun ubetydelige forekomster af trådalger og rørsump og har en artsrig vegetation domineret af arter som frøbid, flydende stjerneløv og arter af andemad. Søen i moderat tilstand har meget lav artsantal, tydelig påvirkning af næringsstoffer og ligger i skyggen af rørskov og vedplanter.

De resterende 12 søer er af habitatnaturtypen brunvandet sø (3160), hvor 9 er beregnet til at være i høj tilstand og 3 er i god tilstand. Søerne har høj dækningsgrad af undervandsvegetation og ingen eller ubetydelige forekomster af trådalger og rørskov.

Langt størstedelen af søerne i området er i god eller høj naturtilstand, og der vurderes ikke umiddelbart at være trusler imod fastholdelse af naturtilstanden. Søerne i moderat tilstand er bl.a. truet af eutrofiering og tilgroning.

2.3.3 Forekomst af vandløbsnatur

Naturtype	Naturtype nr.	Længde (km)
Vandløb med vandplanter	3260	20

Tabellen viser længden af kortlagt vandløbsnaturtype i området.

I dette Natura-2000 område er der kortlagt 20 km vandløb med vandplanter (3260) i blandt andet Kragsskov Å, Jerup Å, Elling Å og Knasborg Å. Natura 2000-området ligger indenfor vandområdeplanen for Jylland og Fyn.

2.3.4 Tilstand af levesteder for ynglefugle

Kortlægningen af ynglefuglenes levesteder er foretaget i 2017-19, og den beregnede tilstand fremgår af nedenstående diagram.

De enkelte levesteders tilstand kan ses på Miljøstyrelsens digitale kort i [MiljøGIS](#).

Antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle.

I området er der kortlagt 1 levested for plettet rørvagtel. Levestedet ligger i de gamle tørvegrave i den sydlige del af Råbjerg Mose og er beregnet til at være i god tilstand, hvilket primært skyldes, at de hydrologiske forhold er ideelle i forhold til jordfugtighed, mens der er en mindre, negativ påvirkning i form af afvanding. Der mangler generelt rørsump i området, og levestedet er under tilgroning af vedplanter. Plettet rørvagtel har i dette fuglebeskyttelsesområde en meget fluktuerende forekomst og på grund af områdets tilgroede moseflader og kun begrænsede ynglemuligheder i form af lysåbne våde engarealer, vurderes det, at arten sandsynligvis aldrig vil blive en fast

ynglefugl i området og arten vil fortsat være helt afhængig af tilførsel af fugle fra områder med større, faste bestande evt. uden for landets grænser.

Der er i fuglebeskyttelsesområdet kortlagt 1 levested for tinksmed. Levestedet ligger i de gamle tørvegrave i den sydlige del af Råbjerg Mose og er beregnet til at være i god tilstand. De hydrologiske forhold er passende for arten med flader med blankt vand, og bredvegetationen er ligeledes passende lav. Desuden er graden af forstyrrelse fra mennesker lav. Tilstedeværelsen af tinksmed i området har en meget tilfældig karakter, og da arten generelt fravælger yngleområder under tilgroning med vedplanter, betyder tilgroning af mosefladerne, at arten har svært ved at etablere en ynglebestand i området.

3. Målsætninger

Den **overordnede målsætning** for området angiver det overordnede og langsigtede mål for, hvordan området skal udvikle sig for såvel at sikre det konkrete områdes integritet og for at bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter. Der er i den overordnede målsætning taget højde for områdets naturmæssige potentiale, og for om det rummer forekomster, der er af stor vigtighed nationalt og/eller biogeografisk. En betydning, der er vurderet ud fra:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få nationale/biogeografiske forekomster
- Arter eller naturtyper med stærkt ugunstig bevaringsstatus eller fugle med faldende bevaringstrend og som også er truede jf. rødlisten
- Naturtyper, der findes i særlig stor forekomst i Danmark set i forhold til det samlede areal i EU

De **konkrete målsætninger** fastlægger de langsigtede mål for udvikling i areal og tilstand for naturtyper og arters levesteder. De konkrete mål tager udgangspunkt i den tilstand, som er beregnet for naturtyper og arters levesteder efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er et tilstandsvurderingssystem, skal området bidrage til at gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes og tage udgangspunkt i den bedste faglige viden, hvilket kan være udvalgte strukturparametre, udbredelse m.v.

De konkrete målsætninger bygger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle. For naturtyperne tages der udgangspunkt i en række økologiske forhold, der er med til at definere potentialet for naturtypernes tilstedeværelse. For fuglene tages der udgangspunkt i deres levesteder eller bestandsstørrelse. Samlet set vil der være et større fokus på mere naturlig dynamik og naturlig variation naturtyperne, arterne og fuglene imellem. Se oversigt over, hvilke naturtyper, arter og fugle de forskellige grupper indeholder, i bilag 1.

Generelt gælder det, at målsætningerne rækker ud over den enkelte planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold, og som desuden afspejler en afvejning af eventuelt modstridende naturinteresser.

Myndighederne skal tage udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning, hvormed der sikres en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.

Målsætningen for området er således grundlaget for vurderingen af planer og projekter, som skal foretages i henhold til de regler, der gennemfører habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Det gøres bl.a. efter habitatbekendtgørelsen og naturbeskyttelseslovens § 19 b og skovlovens § 17, der skal sikre, at udpegningsgrundlaget i området ikke skades. Herunder gælder især, at arealet af naturtyper og levesteder for arter er stabilt eller i udbredelse, at naturtypernes strukturer og funktioner fortsat er til stede, og at bestande af arterne viser, at arten på lang sigt vil kunne opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder.

3.1 Overordnede målsætninger for Natura 2000-området

Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau, og fugle på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at sikre bestandsstørrelsen på nationalt niveau. De lysåbne naturtyper samt skovnaturtypernes areal sikres og forekomsterne bliver om muligt udvidet og gjort mere sammenhængende. Målet er, at områdets udbredte rimmerdopper landskab med dets blanding af tørre og våde naturtyper sikres og udvides.

Naturtyperne tør hede (4030), våd hede (4010), tidvis våd eng (6410), hængesæk (7140), grå/grøn klit (2130), surt overdrev (6230), rigkær (7230) og stilkegekrat (9190) sikres. Nævnte naturtyper har alle enten stærk ugunstig bevaringsstatus, særlige forekomster i Danmark eller biogeografisk store forekomster i området.

Ligeledes sikres levestederne for ynglefuglene trane, natravn, hedelærke og rødrygget tornskade, som alle har vigtige forekomster i området.

Arealer med velegnede levesteder for hedepletvinge øges og/eller sammenkædes.

Arealet med aktiv højmose (7110) udvides, hvor der tidligere har været aktiv højmose.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Den økologiske integritet for området sikres derudover ved god vandkvalitet gennem reduceret tilførsel af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer, hvilket reguleres gennem vandområdeplanerne.

3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

I området skal der være mulighed for en naturforvaltning, hvor man gør brug af naturens egne dynamikker. I forbindelse med forvaltningen skal der tages hensyn til, om naturtyper, arter eller fugle på udpegningsgrundlaget kan være følsomme over for en sådan forvaltning, eksempelvis de som er nævnt under de overordnede målsætninger.

De konkrete målsætninger bygger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle. Se bilag 1 for oversigt over, hvilke naturtyper, arter og fugle de forskellige grupper indeholder.

Generelt

- Den samlede forekomst af naturtyper, arter- og fugles levesteder i Natura 2000-området, uanset om de er kortlagt, skal være stabil eller i fremgang, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Terrestrisk habitatnatur

Der er kortlagt ca. 1847 ha terrestriske habitatnaturtyper i området. Heraf er ca. 324 ha kategoriseret som naturtyper knyttet til flyvesand, ca. 10 ha er salttolerante naturtyper, ca. 899 ha er kategoriseret som naturtyper knyttet til overvejende vådbund og ca. 614 ha som naturtyper knyttet til overvejende tørbund.

- For naturtyper med et tilstandsvurderingssystem skal der fortsat være mindst ca. 116 ha naturtyper knyttet til flyvesand, mindst 10 ha salttolerante naturtyper, mindst ca. 512 ha våde naturtyper og mindst 149 tørre naturtyper i tilstandsklasse I-II. Naturtyper i klasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

- For naturtyper uden tilstandsvurderingssystem er målet at bidrage til gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Det betyder, at det samlede areal skal være mindst ca. 64 ha. For de skovbevokset naturtyper, skal andelen af store træer og dødt ved være stabil eller stigende. Skovnaturtyper sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.

Arter

- For arter uden et tilstandsvurderingssystem er målet at bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Levestedernes tilstand (vurderet i form af forekomst og udbredelse) og det samlede areal skal være stabilt eller i fremgang.

Ynglefugle

- For mose- og rørskovsfugle og hedefugle er målet, at tilstanden og det samlede areal af levesteder i tilstandsklasse I-II er stabil eller i fremgang. Levestederne i tilstandsklasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I eller II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- For ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem er målet, at de skal bidrage til at sikre og øge bestanden på nationalt niveau. Levestedernes samlede areal og tilstand (vurderet i form af forekomst og udbredelse) skal være stabil eller i fremgang.

Søer under 5 ha

- For søer under 5 ha i tilstandsklasse I-II er målet, at tilstanden skal være stabil eller i fremgang. Søer under 5 ha i tilstandsklasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Marine- og ferskvandsnaturtyper (undtagen søer under 5 ha)

- For vandløb henvises til målsætningerne i vandområdeplanerne.

3.3 Modstridende naturinteresser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype eller art på udpegningsgrundlaget eller en målsætning om sikring af den nationale bestand af en fugl på udpegningsgrundlaget kan indebære en lokal nedprioritering af en anden naturtype, fugl eller art på udpegningsgrundlaget, og det er derfor nødvendigt at foretage et valg.

Der er ikke kendskab til modstridende naturinteresser mellem habitatnaturtyper eller arter på udpegningsgrundlaget.

4. Indsatsprogram

Opfyldelsen af habitatdirektivets krav om gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktiverne omfatter, og fuglebeskyttelsesdirektivets tilsvarende krav om at sikre den nationale bestand af de fugle, som er omfattet af direktivet, er en opgave, som strækker sig over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode, således at det sikres, at Danmark efterlever disse EU-direktivkrav, og der kan etableres en sammenhæng mellem indsats og tilgængelige virkemidler.

Den nationale prioritering af indsatsen i tredje planperiode sigter på at skabe mulighed for mere naturlige processer og naturens robusthed, udvide arealet med urørt skov samt fokus på tiltag mod klimaforandringer. En del af prioriteringen fra anden planperiode videreføres. Der skal således i tredje planperiode fortsat være fokus på indsats for særligt truede fugle og arter, bekæmpelse af invasive arter, fortsættelse af arbejdet med at gennemføre og afsøge behov for at udlægge forstyrrelsesfrie zoner og gennemføre fiskeriregulering, samt fortsættelse af indsatsen for langsigtet at sikre den nødvendige pleje af de lysåbne naturarealer og skovarealer. Der bør løbende være opmærksomhed på den naturlige synergi, og at indsats for naturtyper ofte også gavner fugle og arter koblede til pågældende naturtyper.

Nedenstående retningslinjer for indsatsen er opbygget efter mål- og rammestyringsprincippet, således at den statslige plan fastlægger de krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendige for at sikre nationalt besluttede prioriteringer. Således beskriver retningslinjerne ikke metoden eller placering af enkelte projekter. Det er en fælles opgave for kommuner og offentlige lodsejere at aftale på hvilke arealer og i hvilke kommuner, den konkrete indsats skal foregå.

Indsats til bedring af vandkvaliteten gennemføres som led i vandplanlægningen og havstrategidirektivet, ligesom reduktion af kvælstofdeposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen, og dette er således ikke en del af Natura 2000-planens indsatsprogram.

Retningslinjerne er opdelt i generelle retningslinjer, der gælder for alle områder, og specifikke retningslinjer for det enkelte Natura 2000-område. Til gennemførelse af planerne stiller staten en række virkemidler til rådighed, ligesom det forudsættes, at kommunerne i mindre omfang bidrager økonomisk.

4.1 Generelle retningslinjer

1. Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.
2. Der arbejdes for at sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje også til gavn for tilknyttede fugle og arter.
3. Der arbejdes for at sikre egnede levesteder for områdets fugle eller arter.
4. For skovnaturtyper, hvor det vurderes nødvendigt af hensyn til bevarelse af skovnaturtyper på udpegningsgrundlaget, sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje også til gavn for tilknyttede fugle og arter.

Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper.

5. Igangværende projekter og indsatser, der relaterer til gennemførelse af tidligere Natura 2000-planer, afsluttes.
6. Indsatser gennemført i første og anden planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.
7. Der fokuseres på en løbende opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle, som findes i væsentlig forekomst i Danmark, og om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr.
8. Der arbejdes på en national strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter herunder en lang række direktivarter og -fugle.

4.2 Områdespecifikke retningslinjer

1. Der søges udtaget kulstoffoldige lavbundsjord, der kan bidrage til sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik. Udtagningen kan ligeledes være til gavn for bl.a. plettet rørvagtel (Y), trane (Y) og engsnarre (Y). Udtagningen skal også bidrage til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø.
2. Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden.
3. Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på 223 ha med fokus på arealer med en kortlagt forekomst af invasive arter på over 10 % dækning.
4. Urørt skov (permanent ophør af drift m.v.) kan være en mulighed af hensyn til naturtyper og tilknyttede arter og fugle. Ved udlæg til urørt skov skal der tages hensyn til levesteder for særligt følsomme arter.

4.3 Relation til vandområdeplaner

Dette Natura 2000-område ligger indenfor vandområdedistrikt Jylland og Fyn.

Vandområdeplanernes indsats for at opnå god økologisk tilstand bidrager til at opfylde bevaringsmålsætningerne for akvatiske arter og naturtyper ved at tilvejebringe forbedringer i vandløb, søer og kystvande i overensstemmelse med de bevaringsmålsætninger, der fremgår af Natura 2000-planen. Vandområdeplanerne for 2021-2027 kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.

Vandområdeplanernes indsatser bidrager både med foranstaltninger til at undgå yderligere forringelser og med foranstaltninger til genopretning af bevaringsstatus. Indsatserne kan eksempelvis være reduktion af kvælstof- og fosforbelastningen til søer, reduktion af tilledningen af organisk stof til vandløb samt reduktion af kvælstofbelastningen til marine vandområder. Hertil kommer fx genslyngning af vandløb og fjernelse af spærringer. De konkrete indsatser for planperioden 2022-2027 er beskrevet i de nye vandområdeplaner og fremgår af indsatsbekendtgørelsen. Indsatserne vil også blive præsenteret i MiljøGIS for vandområdeplanerne på [Miljøstyrelsens hjemmeside](#).

5. Bilag 1. Oversigt over grupperinger

Nedenstående tabeller angiver hvordan naturtyper, arter og fugle er grupperet i dette Natura 2000-område, og som der refereres til i de konkrete målsætninger. På Miljøstyrelsens Natura 2000-hjemmeside kan man se det samlede overblik over alle naturtyper, fugle og arter, der er koblet til de enkelte grupper. For tabeller med naturtyper angiver *, at der er tale om en prioriteret naturtype.

Grupperinger af terrestrisk habitatnatur	Tilstandsvurderingssystem	Naturtype navn	Naturtype nr.
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Enebærklit*	2250
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Grå/grøn klit*	2130
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Grårisklit	2170
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Klithede*	2140
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Klitlavning	2190
Salttolerante naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Strandeng	1330
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Enekrat	5130
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Surt overdrev*	6230
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tør hede	4030
Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Stilkeke-krat	9190
Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Urtebræmme	6430
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Hængesæk	7140
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Højmose*	7110
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Nedbrudt højmose	7120
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Rigkær	7230
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tidvis våd eng	6410
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tørvelavning	7150
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Våd hede	4010
Våde naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Skovbevokset tørvemose*	91D0

Grupperinger af habitatarter	Arts navn	Arts nr.
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Hedepletvinge	1065

Grupperinger af ynglefugle	Fugle navn	Fugle nr.
Hedefugle	Tinksmid	A166
Mose- og rørskovsfugle	Plettet rørvagtel	A119
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Engsnarre	A122
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Hedelærke	A246
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Mosehornugle	A222
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Natravn	A224
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Rødrygget tornskade	A338
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Trane	A127

Grupperinger af søer under 5 ha	Naturtype navn	Naturtype nr.
Søer under 5 ha	Brunvandet sø	3160
Søer under 5 ha	Kransnålalge-sø	3140
Søer under 5 ha	Næringsrig sø	3150
Søer under 5 ha	Søbred med småurter	3130

Grupperinger af marine og ferskvandsnaturtyper	Naturtype navn	Naturtype nr.
Vandløb	Vandløb	3260

Resume

Natura 2000-plan for Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose (nr. 3). Natura 2000-planen skal sikre naturtilstanden for områdets udpegede arter, fugle og naturtyper og bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus. Områdets udpegede arter, fugle og naturtyper beskrives og der fastlægges målsætninger og indsatser.

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

www.mst.dk